

In Memoriam Henk J. Neuman (1926-2010)

Henk Neuman, de man bekend om zijn 'brede scheiding', was de allereerste directeur van het in 1983 opgerichte Instituut Clingendael. Hij werd drie jaar later hoofdredacteur van de *Internationale Spectator*, als opvolger van Jérôme Heldring, die deze functie gedurende een lange reeks van jaren had bekleed.

Clingendael is ontstaan uit een fusie en als directeur van het grootste van deze instellingen – het Nederlands Instituut voor Vredesvraagstukken, waaraan hij vanaf 1970 dertien jaar lang als directeur verbonden was – lag het voor de hand hem de leiding te geven bij dit fusieproces en de zo belangrijke eerste jaren in het bestaan van ons Instituut. Te meer omdat de andere prominent die voor de functie in aanmerking had kunnen komen, J.L. Heldring, een half jaar voor de stichting van Clingendael met pensioen was gegaan.

Hoewel Neuman tot tweemaal toe dicht bij een ministersfunctie is gekomen – als Minister voor Ontwikkelingssamenwerking in het nimmer van de grond gekomen 'Tweede Kabinet Den Uyl' en als Minister van Defensie in het Kabinet Van Agt – bleef hij voor de wetenschap behouden. Dat neemt niet weg dat zijn christen-democratische politieke kleur en zijn katholieke overtuiging wel degelijk een rol hebben gespeeld bij de functies die hij bekleedde. Aan de rand van zijn wetenschappelijk werk speelde hij in partij en kerk een belangrijke rol, zij het immer op de achtergrond.

Henk Neuman was een goed gedocumenteerde journalistieke onderzoeker, die er een eer in schepte na zeer grondig bronnenonderzoek de feiten zo zuiver en helder mogelijk over het voetlicht te brengen. Zijn veelzijdigheid en deskundigheid op het gebied van de internationale politiek en zijn rol als journalist en commentator maakten hem bij uitstek geschikt voor deze functie. Hij stond hiermee aan de basis van een Instituut dat mede door zijn inzet vandaag de dag ruim vijfentwintig jaar na de oprichting beschouwd kan worden als een van Nederlands meest bekende onderzoeks- en opleidingsinstellingen op het gebied van de internationale betrekkingen. Het feit dat hij een veelbeluisterd commentator was op radio en TV is voor het vestigen van de naam en het beeldmerk 'Clingendael' van doorslaggevende betekenis geweest.

Henk Neuman heeft zich tot aan zijn pensionering in 1990 onvermoeibaar gewijd aan de positie en belangen van het Instituut, waarbij opgemerkt moet worden dat hij ook in de jaren daarna in adviserende functies heeft bijgedragen aan het welzijn van Clingendael. Hij heeft hieraan nog een dimensie kunnen toevoegen door zijn benoeming als bijzonder hoogleraar in de geschiedenis van het internationale veiligheidsbeleid sinds 1945 aan de toenmalige Katholieke Universiteit Nijmegen.

Naast de inhoud lag zijn kracht ook in de regie. Zo was hij een kundig voorzitter van vergaderingen en slaagde hij er altijd in zelfs van de meest chaotische vergadering nog een heldere samenvatting te geven, of althans een overzicht van hetgeen besloten was. Voor zover dat ook echt besloten was. Als voorzitter van een conferentie in het Vredespaleis moest hij eens een erg langdradige Brit duidelijk maken dat diens spreektijd op was. Aangezien de Brit voortdurend de nadruk legde op het belang van het hebben van een 'helicopter view' verzocht Neuman hem een landingsplaats voor zijn helikopter uit te zoeken.

Hij had een zeer brede belangstelling en wie in de bibliotheek van Clingendael zijn uitgebreide bibliografie naleest, treft daarin publicaties aan over de meest uiteenlopende onderwerpen, met creatieve titels als 'Jacht op olie en Oeigoeren', 'Polemologie met koppel en speer' en 'Libanon: de bedreigde ceder'.¹

Het zal hem als auteur van het boek *Arthur Seyss-Inquart; het leven van een Duits onderkoning in Nederland* dan ook vast wel hebben aangesproken dat het Instituut was gehuisvest in het Huys Clingendael, dat tijdens de oorlogsjaren door Seyss-Inquart en zijn familie werd bewoond. Zijn werkkamer bevond zich in het vroegere slaapvertrek van Seyss-Inquart. Toen een bezoeker Neumans naam op Duitse wijze uitsprak, kreeg hij op droge wijze ten antwoord dat hij beter de Nederlandse uitspraak kon bezigen, daar de Duitse periode reeds geruime tijd achter ons lag ('Meneer, die tijd hebben we gehad.')

Hij was een man met veel humor en zelfkennis, die zichzelf ook heel goed wist te relativiseren. Op zijn laatste werkdag liep hij met grote koffers over de overloop van het Instituut. Toen zijn onderdirecteur hem vroeg hoe hij zich nu voelde, antwoordde hij: 'als de hoofdpersoon in De Dood van een Handelsreiziger'. Helemaal onjuist was dat niet, want Hendricus Johannes Neuman had zich in zijn leven de taak gesteld het inzicht van de gemiddelde burger in de internationale betrekkingen te vergroten. Daarmee bracht hij – als intellectuele handelsreiziger – het belang van de wereld onder de aandacht van de Nederlandse bevolking. Dat nu is precies de doelstelling van het Instituut dat hij op zo kundige en humoristische wijze over de woeste baren heeft gevoerd.

Paul Meerts

Paul Meerts was onder het directeurschap van H.J. Neuman o.m. hoofd van de afdeling Onderwijs. Met dank aan Anna Gans en Jaap de Zwaan.

¹ Zie voor een lijst van bijdragen van Henk Neuman aan de *Internationale Spectator*, deze aflevering, blz. 128